Àlgebra Lineal M1 - FIB

Continguts:

- 5. Matrius, sistemes i determinants
- 6. Espais vectorials
- 7. Aplicacions lineals
- 8. Diagonalització

Anna de Mier Montserrat Maureso

Dept. Matemàtica Aplicada II Febrer 2012

- 5. Matrius, sistemes i determinants
- 5.1 Matrius: operacions bàsiques i matrius escalonades

Repàs de l'àlgebra de matrius

Els escalars

Per un **cos d'escalars** \mathbb{K} entendrem un conjunt de nombres amb dues operacions (*suma* i *producte*) tals que

- es satisfan les propietats habituals (commutativa, associativa, distributiva, elements neutres)
- són invertibles (podem restar i dividir)

Exemples: $\mathbb{R}, \mathbb{Q}, \mathbb{Z}_p, \mathbb{C}$

Matrius

Siguin $m, n \ge 1$ enters. Una matriu de tipus $m \times n$ amb elements al cos \mathbb{K} consisteix en mn elements de \mathbb{K} arranjats en una taula de m files i n columnes

Denotarem per a_{ij} l'element que es troba a la fila i, columna j Una matriu genèrica la representem així:

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \cdots & a_{mn} \end{pmatrix}$$

Farem servir també la notació $A = (a_{ij})_{m \times n}$ El conjunt de totes les matrius $m \times n$ el denotarem per $\mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$

Tipus de matrius

- ▶ Una matriu de tipus $1 \times n$ s'anomena matriu fila
- ▶ Una matriu de tipus $m \times 1$ s'anomena matriu columna
- La matriu nul·la $O_{m,n}$ (o simplement O) és la matriu tipus $m \times n$ on tots els elements són iguals a 0
- ▶ Una matriu de tipus $n \times n$ s'anomena quadrada. El conjunt de totes les matrius quadrades $n \times n$ amb elements a \mathbb{K} es denota per $\mathcal{M}_n(\mathbb{K})$. Una matriu quadrada $(a_{ij})_{n \times n}$ és
 - triangular superior si $a_{ij} = 0$ per tot i > j
 - triangular inferior si $a_{ij} = 0$ per tot i < j
 - diagonal si és triangular superior i inferior simultàniament
- La matriu $\operatorname{Diag}(\lambda_1, \dots, \lambda_n)$ és la matriu diagonal $(d_{ij})_{n \times n}$ amb $d_{ii} = \lambda_i$ per tot i
- La matriu identitat I_n és la matriu diagonal $Diag(1,1,\ldots,1)$

Suma de matrius

Siguin
$$A, B \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$$
 amb $A = (a_{ij})$ i $B = (b_{ij})$

La seva **suma** és la matriu $A+B=(c_{ij})\in \mathcal{M}_{m imes n}(\mathbb{K})$ definida per

$$c_{ij} = a_{ij} + b_{ij}$$

Propietats

Si $A, B, C \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$, es compleix:

- (Associativa) (A + B) + C = A + (B + C)
- ightharpoonup (Commutativa) A + B = B + A
- (Element neutre) A + O = O + A = A
- ▶ (Element oposat) Existeix una matriu B tal que

$$A + B = B + A = O$$
(a aquesta B l'anomenem $-A$)

Producte per escalars

Siguin $A \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$ amb $A = (a_{ij})$ i $\lambda \in \mathbb{K}$ un escalar

El **producte d'**A **per l'escalar** λ és la matriu $\lambda A = (b_{ij}) \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$ definida per

$$b_{ij} = \lambda a_{ij}$$

Propietats

Si $\lambda, \mu \in \mathbb{K}$ i $A, B \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$, es compleix:

- (Pseudoassociativa) $\lambda(\mu A) = (\lambda \mu)A$
- (Distributiva 1) $\lambda(A+B) = \lambda A + \lambda B$
- (Distributiva 2) $(\lambda + \mu)A = \lambda A + \mu A$
- ightharpoonup (Identitat) 1A = A

Fixem-nos que (-1)A = -A

Transposició

Sigui
$$A=(a_{ij})_{m\times n}\in\mathcal{M}_{m\times n}(\mathbb{K})$$

La seva **transposada** és la matriu $A^t = (b_{ij})_{n \times m} \in \mathcal{M}(\mathbb{K})_{n \times m}$ definida per $b_{ij} = a_{ji}$

Clarament $(A^t)^t = A$

Una matriu quadrada A és

simètrica si $A^t = A$ antisimètrica si $A^t = -A$

Producte de matrius

Siguin
$$A=(a_{ij})_{m\times n}\in\mathcal{M}_{m\times n}(\mathbb{K})$$
 i $B=(b_{ij})_{n\times p}\in\mathcal{M}_{n\times p}(\mathbb{K})$

El seu **producte** és la matriu $AB = (c_{ij})_{m \times p} \in \mathcal{M}_{m \times p}(\mathbb{K})$ amb

$$c_{ij} = \sum_{k=1}^{n} a_{ik} b_{kj} = a_{i1} b_{1j} + a_{i2} b_{2j} + \cdots + a_{in} b_{nj}$$

Observacions

- El producte de dues matrius qualssevol no té per què estar definit
- ► AB pot estar definit però BA no
- ▶ Encara que AB i BA estiguin definits, en general $AB \neq BA$
- ▶ El producte és una operació interna dins de $\mathcal{M}_n(\mathbb{K})$

Propietats del producte de matrius

Si A, B, C són matrius i les operacions següents estan definides, es compleix:

- (Associativa)(AB)C = A(BC)
- (Distributives) A(B+C) = AB + AC i (A+B)C = AC + BC
- (Element unitat) IA = A = AI, on I és la matriu identitat del tipus que convingui
- (Relació amb la transposada) $(AB)^t = B^t A^t$

Si $A \in \mathcal{M}_n(\mathbb{K})$, denotarem per A^k el producte $AA \cdots A$ (és a dir, $A^2 = AA$, $A^3 = AAA$, etc.)

$$\underline{Prop.} \cdot \lambda(AB) = (\lambda A) \cdot B = A \cdot (AB)$$

· El producte de matrius us és commutation en general.

Matriu inversa

Siguin $A, B \in \mathcal{M}_n(\mathbb{K})$. Diem que B és la matriu inversa d'A si

$$AB = BA = I_n$$

Si això es compleix diem que A és **invertible** i denotem per A^{-1} la matriu inversa

Observacions

- ▶ Si existeix la inversa, és única
- No tota matriu té inversa
- Les matrius invertibles no tenen files ni columnes nul·les

Propietats de la matriu inversa

Si A i B són matrius invertibles del mateix tipus i λ és un escalar no nul, es compleix:

- ▶ la matriu A^{-1} és invertible i $(A^{-1})^{-1} = A$
- ▶ la matriu A^k és invertible i $(A^k)^{-1} = (A^{-1})^k$
- ▶ la matriu λA és invertible i $(\lambda A)^{-1} = (\lambda)^{-1}A^{-1}$
- la matriu A^t és invertible i $(A^t)^{-1} = (A^{-1})^t$
- el producte AB és invertible i $(AB)^{-1} = B^{-1}A^{-1}$
- · Si An, --, Ak son invertibles, aleshores el producte An--Ak és invertible i (An--Ak) = Ak ---An

Transformacions elementals i matrius escalonades

Transformacions elementals

Sigui
$$A \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$$

Una **transformació elemental per files** d'*A* consisteix en una de les tres operacions següents:

- (I) intercanviar dues files d'A
- (II) multiplicar una fila d'A per un escalar no nul
- (III) sumar a una fila d'A el resultat de multiplicar una altra fila per un escalar no nul

Una matriu és **elemental (per files)** si es pot obtenir a partir d'una matriu identitat mitjançant una única transformació elemental per files

EXEMPLES:

Transformacions elementals:

$$A = \begin{pmatrix} 120 - 134 \\ 003512 \\ 0101 - 11 \\ 335789 \\ 020406 \\ 3102 - 1 - 1 \\ 543210 \end{pmatrix}$$

Tran st. elemental
fipus I:
permutem les files 3,6:

20-134
003512
3102-1-1
335789
020406
0101-11
543210

Matrius elementals:

Si de notem:

matriu elemental tipus { I : Pij, si intercanviem les files i, j II : M; (A), si multipliquem la fila i per A III : Si; (A), si sumem a la fila i, la fila j multiplicada per A

$$M_{4}(5) = \begin{pmatrix}
1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1
\end{pmatrix}$$

$$.5_{3,6}(2) = \begin{pmatrix} 10000000 \\ 0100000 \\ 0001000 \\ 000100 \\ 000010 \end{pmatrix}$$

Matrius equivalents

Teorema

Sigui T una transformació elemental i sigui $M \in \mathcal{M}_{m \times n}(\mathbb{K})$. El resultat d'aplicar la transformació T a la matriu M és EM, on E és la matriu elemental resultant d'aplicar T a la identitat I_m

Una matriu B és **equivalent (per files)** a una matriu A si B es pot obtenir a partir d'A fent una seqüència finita de transformacions elementals

Per tant, si B és equivalent a A podem escriure

$$B=E_rE_{r-1}\cdots E_2E_1A,$$

on les E_i són matrius elementals

Matrius escalonades

OBS: de reçades només s'exiçeix que els pivots siguin #0, (
no necessanament 1's

Una matriu és escalonada (per files) si

- si una fila és nul·la (composta enterament per zeros), totes les que estan per sota d'ella també son nul·les
- en cada fila no nul·la, el primer element no nul és un 1 (anomenat l'1 dominant o el pivot de la fila)
- el pivot d'una fila sempre es troba més a la dreta que el pivot

de la fila anterior.

Matriu escalonada reduida: motriu escalonada amb pivot = 1 i
tots els altres elements de les columnes dels pivots

Teorema

T

Tota matriu és equivalent a una matriu escalonada per files i a vna matriu escalonade reduida per files

El rang d'una matriu A és el nombre de files no nul·les de qualsevol matriu escalonada equivalent a A

· Prop. Si A és una matriu mxn, aleshores rang (A) < min { m, n}

Exemple de matri escalonada:

Exemple de matri escalonada equivalent i calcul del rang:

$$A = \begin{pmatrix} 3 & 4 & 5 & 6 & 7 \\ 1 & 0 & 2 & 0 & 1 \\ 2 & 4 & 4 & 1 & 0 \\ 5 & 1 & -1 & 1 & 2 \end{pmatrix}$$

$$Permutem files 3 i 2$$

$$V \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 & 0 & 1 \\ 2 & 4 & 4 & 1 & 0 \\ 5 & 1 & -1 & 1 & 2 \end{pmatrix}$$

$$V \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 & 0 & 1 \\ 5 & 1 & -1 & 1 & 2 \end{pmatrix}$$

$$V \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 & 0 & 1 \\ 5 & 1 & -1 & 1 & 2 \end{pmatrix}$$

$$V \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & -11 & 1 & 3 \end{pmatrix}$$

$$3^{\circ} := 3^{\circ} - 4.2^{\circ}$$

· B és una matriu escalonada per files equivalent a A. · rang A = rang B = 4, ja que B té 4 files no nul·les

Aplicació al càlcul de la inversa (I)

Lema

Si E és una matriu elemental, aleshores E és invertible i la seva inversa E^{-1} també és una matriu elemental

Comprovació:

- (I) Si B és una matriu elemental corresponent a una transformació de tipus (I) (intercanvi files i i j), tenim BB = I
- (II) Si C_{λ} és la matriu elemental corresponent a una transformació de tipus (II) (multiplicar una fila per $\lambda \neq 0$), tenim $C_{\lambda}C_{\lambda^{-1}} = I = C_{\lambda^{-1}}C_{\lambda}$
- (II) Si D_k és la matriu elemental corresponent a una transformació de tipus (III) (sumar a la fila i la fila j multiplicada per k), tenim $D_k D_{-k} = I = D_{-k} D_k$

EXEMPLES:

A-1 #\\
M_3(4)=
\[
\begin{picture}
4 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 4 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & 0 & 0 & 0 \$\\\ \begin{align*}
\begin{align*}
\text{1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\
0 & \begin{align*}
0 &

Aplicació al càlcul de la inversa (II)

Teorema

Siguin $A \in \mathcal{M}_n(\mathbb{K})$ i M una matriu escalonada equivalent a A. Aleshores A és invertible si i només si tots els elements de la diagonal de M són iguals a 1

Corol·lari

Siguin $A \in \mathcal{M}_n(\mathbb{K})$, aleshores A és invertible si i només si el rang d'A és n

Mètode de Gauss-Jordan per al càlcul de la inversa

Sigui
$$A \in \mathcal{M}_n(\mathbb{K})$$

La demostració del teorema anterior implica que

si
$$I_n = E_r \cdots E_2 E_1 A$$
, aleshores $A^{-1} = E_r \cdots E_2 E_1$

Donada A, podem seguir els passos següents per trobar A^{-1} , si existeix:

- ightharpoonup Comencem amb la matriu $(A|I_n)$
- Apliquem transformacions elementals a $(A|I_n)$, amb l'objectiu d'arribar a $(I_n|B)$
- ▶ Si ho aconseguim, $A^{-1} = B$
- ▶ Altrament, *A* no és invertible

Exemple'

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & -1 \\ 1 & 0 & -2 & -6 \\ 2 & 3 & 1 & 2 \\ 1 & 2 & 3 & 4 \end{pmatrix}$$

permutem les files 3 i 4 i les multipliquem per -1

Per taut, A és invertible i:

$$A^{-1} = \begin{pmatrix} -26 & 17 & -6 & 22 \\ 20 & -13 & 5 & -17 \\ 2 & -1 & 0 & -1 \\ -5 & 3 & -1 & 4 \end{pmatrix}$$